

Розмір збитків від розкрадання, нестачі, знищення (псування) матеріальних цінностей, крім дорожочінних металів, дорожочінного каміння та валютних цінностей, визначають відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України від 22.01.96 р. № 116.

Висновки з проведеного дослідження. Дослідження організації та процесу інвентаризації, з урахуванням вимог Положення про інвентаризацію активів та зобов'язань № 879, яке набуває чинності 01.01.2015 р., дозволило виділити переваги и недоліки новацій.

На нашу думку, керівникам і головним бухгалтерам підприємств для проведення ефективної інвентаризаційної роботи з 01.01.2015 р. потрібно врахувати зміни нормативно-правового забезпечення проведення інвентаризації. Зокрема це стосується обсягів, строків та періодичності проведення необов'язкової та річної інвентаризації. Для підвищення об'єктивності проведення інвентаризації доцільно внести зміни у склад інвентаризаційної комісії і включити до неї представників аудиторської фірми. Суттєвим недоліком Положення № 879 є відсутність затверджених форм документів, якими оформляються результати інвентаризації, при тому що документація повинна бути складена. Як варіант можна і надалі використовувати скасовані форми, або скласти документи на свій розсуд з обов'язковими реквізитами первинних документів. Результати інвентаризації на підставі затвердженого протоколу комісії відображають у бухгалтерському обліку та фінансовій звітності відповідно до норм П(С)БО та інших нормативних актів.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» від 16.07.1999 № 996-XIV [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/996-14>.
2. Постанова Кабінету Міністрів України «Порядок подання фінансової звітності» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/419-2000-%D0%BF>.
3. Положення про інвентаризацію активів та зобов'язань від 02.09.2014 № 879 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z1365-14>.
4. Інструкція по інвентаризації основних засобів, нематеріальних активів, товарно-матеріальних цінностей, грошових коштів і документів та розрахунків // Бухгалтерія в сільському господарстві. – 2013. – № 15-16. – С. 55-60.
5. Бикова Г. Інвентаризація – нові правила // Дебет-кредит. – 2014. – № 49 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://online.dtkk.ua/Book/4ee3f777-0b29-4b29-a591-8bd363e25b7e/navPoint-6>.
6. Олійник С. Роль інвентаризації в формуванні достовірної фінансової звітності та шляхи її вдосконалення / Економічний дискурс : міжнародний зб. наук. пр. Випуск 2 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://sophus.at.ua/Zb_KM_05_2014.pdf.
7. Пархоменко В. «Інвентаризація – інструмент забезпечення достовірності фінансової звітності» / Вісник податкової служби України. – 19.11.2012. – № 43. – С. 20-29.
8. Лівшиц Д.М. Інвентаризація : практичний посібник / Д.М. Лівшиц. – К. : Центр учбової літератури, 2013. – 140 с.
9. Сагайдак Р.А. Проблеми організації та шляхи удосконалення інвентаризації землі у сільськогосподарських підприємствах / Р.А. Сагайдак // Інноваційна економіка. – 2013. – № 2. – С. 110-113.
10. Сук Л.К. Інвентаризація товарно-матеріальних цінностей / Л.К. Сук, П.Л. Сук // Бухгалтерія в сільському господарстві. – 2013. – № 15-16. – С. 46-54.
11. Чудовець В.В. Проблеми визначення об'єктів інвентаризації на сільськогосподарських підприємствах / В.В. Чудовець // Облік і фінанси АПК. – 2009. – № 3. – С. 111-115.

УДК 631.115:330.142.212

Муравський О.А.

асистент кафедри фінансів і кредиту

Національного університету біоресурсів і природокористування України

МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО ОЦІНКИ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ОБОРОТНИХ КОШТІВ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

Проведено аналіз оборотних активів досліджуваних сільськогосподарських підприємств Миронівського району Київської області та виявлено стійку тенденція збільшення оборотних активів в більшості господарствах. Здійснено комплексну оцінку ефективності використання оборотних коштів і виявлено зниження їх оборотності протягом аналізованого періоду, що свідчить про зниження фінансової ефективності роботи досліджуваних підприємств.

Ключові слова: оборотні кошти, оборотність активів, оцінка ефективності, кластерний аналіз, сільськогосподарське підприємство.

Муравский А.А. МЕТОДИЧЕСКИЕ ПОДХОДЫ К ОЦЕНКЕ ЭФФЕКТИВНОСТИ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ОБОРОТНЫХ СРЕДСТВ СЕЛЬСКОХОЗЯЙСТВЕННЫХ ПРЕДПРИЯТИЙ

Проведен анализ оборотных активов исследуемых сельскохозяйственных предприятий Миронивского района Киевской области и выявлена устойчивая тенденция увеличения оборотных активов в большинстве хозяйств. Осуществлена комплексная оценка эффективности использования оборотных средств и выявлено снижение их оборачиваемости в анализируемом периоде, что свидетельствует о снижении финансовой эффективности работы исследуемых предприятий.

Ключевые слова: оборотные средства, оборачиваемость активов, оценка эффективности, кластерный анализ, сельскохозяйственное предприятие.

Muravskiy O.A. METHODOICAL ASPECTS OF ESTIMATION OF EFFICIENCY OF THE USE OF TURNOVER MEANS OF AGRICULTURAL ENTERPRISES

The analysis of circulating assets of the investigated agricultural enterprises of the Myronivka district of the Kyiv area is conducted is educed tendency of increase of circulating assets in majority economies. The complex estimation of efficiency of the use of turnover means is carried out and educed decline of their circulating during an analysable period that testifies to the decline of financial efficiency of work of the investigated enterprises.

Keywords: turnover means, circulating of assets, estimation of efficiency, cluster analysis, gricultural enterprise.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Розвиток аграрного сектора економіки України передбачає вдосконалення ринкового середовища з ефективними, конкурентоспроможними як на внутрішньому, так і на зовнішньому продовольчих ринках суб'єктами господарювання, що вимагає в сучасних умовах суттєвої перебудови системи управління їх виробничим потенціалом, важливою складовою якого є оборотні кошти. Основне призначення оборотних коштів – забезпечення безперервності процесу виробництва й реалізації сільськогосподарської продукції, повноти і вчасного фінансування виробничої та комерційної діяльності за мінімальних витрат коштів та товарно-матеріальних цінностей.

Значна частка оборотного капіталу в структурі активів сучасних сільськогосподарських підприємств визначає надзвичайну актуальність питання організації й ефективного використання їх оборотних коштів. Успіх підприємства в цілому більшою мірою залежить саме від раціональності його розміщення та ефективності використання.

Сучасна економічна наука характеризується відсутністю єдиних методичних підходів щодо оцінки та ефективного використання вищезазначеної категорії.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні засади формування та використання оборотних активів викладені у працях таких вітчизняних та зарубіжних економістів, як М.Д. Білик, І.А. Бланк, О.А. Галич, Л.М. Єфімова, О.С. Іванілов, Г.Г. Кірейцев, С.Ф. Покропівний, Е.С. Стоянова, Є. Брігхем, Р. Мертон, Р.Н. Холт та багато інших, які значне місце відводять розробці методик та показників оцінки ефективності використання оборотних коштів.

Незважаючи на велику увагу, приділену вищезазначеній проблематиці, продовження наукового пошуку в даному напрямі є об'єктивно необхідним в умовах сучасних викликів та загроз, що постають перед аграрною теорією та практикою.

Виклад основного матеріалу. Ефективність використання оборотних коштів характеризується швидкістю їхнього обертання, оборотністю. Прискорення оборотності цих коштів зумовлює: по-перше, збільшення обсягу продукції на кожну грошову одиницю поточних витрат підприємства; по-друге, вивільнення частини коштів і завдяки цьому створення додаткових резервів для розширення виробництва.

Унаслідок прискорення оборотності грошових коштів зменшується потреба в них, відбувається процес вивільнення цих коштів з обороту. Боротьба за прискорення оборотності оборотних активів повинна проводитись одночасно на всіх стадіях їх кругообігу шляхом скорочення часу виробництва та часу обертання [4].

Сучасні ринкові умови функціонування аграрних підприємств перетворюють процес оцінки ефективності використання оборотних активів на самостійну ділянку аналітичної роботи результати якої можна використовувати як інформаційну базу при ухваленні стратегічних управлінських рішень так і при формуванні механізму управління фінансовим станом підприємства посиленні його конкурентних позицій на ринках збуту.

Зауважимо, що процес використання оборотних засобів у сільському господарстві має свої характерні особливості, які полягають в тому, що ефективність їх використання значною мірою пов'язана з інтенсивністю їх вкладення на одиницю земельної площі. Сезонність виробництва в сільськогосподарських підприємствах обумовлює, в окремі періоди року, зростання потреби в оборотних засобах, для створення яких нерідко не вистачає власних коштів. У зв'язку з цим оцінка ефективності оборотних коштів сільськогосподарських підприємств має свої специфічні властивості [1, с. 41].

Ефективність використання оборотних активів істотно впливає на результати господарської діяльності для її оцінки застосовують різні показники: коефіцієнт оборотності оборотних засобів, тривалість одного обороту, коефіцієнт завантаження, матеріаломісткість та ін. Актуальним наразі є питання щодо систематизації показників ефективності використання оборотних активів.

Оцінки ефективності використання оборотних коштів сільськогосподарських підприємств нами здійснено на прикладі 13 провідних господарств Миронівського району Київської області.

Для початку розглянемо динаміку оборотних коштів в досліджуваних підприємствах за період з 2009 по 2013 рр. Дані візьмемо на початок звітних періодів (табл. 1).

На підставі таблиці 1 можемо сказати, що в більшості підприємств спостерігається стійка тенденція збільшення оборотних активів. Щорічне

Таблиця 1

Динаміка обсягів оборотних активів досліджуваних сільськогосподарських підприємств протягом 2009–2013 рр.

Господарства	Оборотні активи, тис. грн					Зміни (2013 р. до 2009 р.)	
	2009	2010	2011	2012	2013	тис. грн	%
ТОВ «Агро ІБК»	393	496	508	644	373	-20	-5,4
СТОВ «Агросвіт»	42106	33352	44124	53710	60632	18526	30,6
ДП «Атлантик Фармз»	14145	19805	27341	56468	62635	48490	77,4
ДП ДГ «Еліта» МП ім. В.М. Ремесла НААН	8161	9585	9588	11152	12454	4293	34,5
СТОВ «Господар»	837	1191	1611	1973	3284	2447	74,5
ПП «Юритушанське»	2675,7	1549,9	1459,5	1828,5	1537,5	-1138,2	-74,0
ТОВ «Кип'ячка-Агро»	458	647	1166	1990	5039	4581	90,9
ВАТ «Миронівське»	3403	3126	5769	5873	11329	7926	70,0
ТОВ «Пустовіти»	2480	2671	2231	2574	11355	8875	78,2
ПП «Росава-Агро»	508	454,9	459	821	1001,6	493,6	49,3
СТОВ «Україна»	3776	2039	2560	2581	2635	-1141	-43,3
ТОВ «Зерноінвест-Д»	496,3	517,8	667,7	1136,1	2251,9	1755,6	78,0
СТОВ «Зоря»	3096	2917	2851	3939	4947	1851	37,4

Джерело: розраховано за даними річної фінансової звітності досліджуваних підприємств

підвищення даного показника в досліджуваних підприємствах свідчить, по-перше, про розвиток сільськогосподарського виробництва (збільшення його обсягів), та, по-друге, про зростання фінансового забезпечення підприємств з року в рік. Лише в деяких підприємствах кількість оборотних коштів у 2013 р. в порівнянні з 2009 р. зменшилася. Так, в ТОВ «Агро ІБК» протягом аналізованого періоду даний показник зменшився на 5,4%, що не позначилося загалом на діяльності підприємства, оскільки протягом попередніх років динаміка оборотних коштів підприємства мала тенденцію до збільшення. Також у ПП «Коритищанське» спостерігається нестабільна динаміка оборотних коштів підприємства, що потребує подальшого, більш глибокого аналізу. В СТОВ «Україна» знизилася сума оборотних коштів у 2013 р. відбулося за рахунок накопичення в підприємстві у 2009 р. нереалізованої готової продукції. Загалом, починаючи з 2010 р. відбувалося поступове збільшення оборотних коштів даного підприємства.

Для визначення ефективності використання оборотних коштів підприємства необхідно перш за все розрахувати показник оборотності й період оборотності оборотних коштів.

Оборотність оборотних коштів вказує на ефективність використання усіх активів підприємства. Значення показника означає суму чистого доходу, що генерує кожна гривня вкладених у підприємство коштів. Однозначно позитивною тенденцією є збільшення значення коефіцієнту у динаміці.

Коефіцієнт оборотності оборотних коштів ($K_{об}$) характеризує кількість оборотів оборотних коштів за визначений період і розраховується за формулою (1) [5]:

$$K_{об} = \frac{РП}{ОК_{ср}}, \quad (1)$$

де $РП$ – обсяг реалізованої продукції, грн;

$ОК_{ср}$ – середній залишок оборотних коштів у визначеному періоді, грн.

Середній залишок оборотних коштів визначається як середньозважена величина суми оборотних коштів на початок і на кінець звітного періоду. На практиці для обчислення середніх залишків оборотних коштів підприємства зазвичай використовують зведений баланс підприємства за визначений період.

Швидкість або тривалість одного обороту оборотних коштів в днях ($T_{об}$) визначається як відношення кількості днів в аналізованому періоді до коефіцієнта оборотності за формулою (2) [5]:

$$T_{об} = \frac{T_{к}}{K_{об}}, \quad (2)$$

де $T_{к}$ – кількість днів в аналізованому періоді, днів;

$K_{об}$ – коефіцієнта оборотності оборотних коштів.

Показники оцінки ефективності використання оборотних коштів можна розраховувати за всією сукупністю оборотних коштів і за їх окремими елементами.

На основі даних звітності 13 аналізованих підприємств Миронівського району Київської області розраховано показники оборотності оборотних коштів (рис. 1-2).

Результати оцінки свідчать про достатньо високу швидкість обертання оборотних засобів на підприємствах Миронівського району. Але продемонстрована значна тенденція до поступового скорочення (зниження) коефіцієнта оборотності оборотних засобів. Зменшення даного коефіцієнта протягом 2012–2013 рр. практично по всіх аналізованих підприємствах свідчить про щорічне збільшення суми оборотних засобів, витрачених на одну гривню реалізованої продукції. Загалом динаміка по всіх підприємствах є нестабільною і в більшості характеризується зниженням. Лише ПП «Коритищанське» демонструє щорічне збільшення даного показника за рахунок значного зменшення середнього залишку оборотних коштів (на 6,6%) та збільшення виручки від реалізації (майже в 4 рази) протягом 2009–2013 рр.

Період обороту обігових коштів вказує на те, скільки триває один оборот оборотних коштів. Позитивним є скорочення цього періоду.

Аналіз свідчить, що завдяки зниженню коефіцієнта оборотності оборотних засобів в аналізованих підприємствах протягом 2012–2013 рр. спостерігається поступове підвищення тривалості обороту оборотних засобів, що означає негативну тенденцію у використанні оборотних засобів і забезпеченні фінансової стійкості підприємства. Особливо дані негативні тенденції стосуються ДП «Атлантик Фармз», в якому починаючи з 2010 р. відбувається стрімке зростання терміну оборотності оборотних коштів за рахунок низького показника коефіцієнта оборотності та його щорічного зменшення.

Слід усвідомити, що прискорення оборотності коштів супроводжується додатковим залученням засобів в оборот. Уповільнення оборотності супроводжується відволіканням засобів з господарського обороту, їх більш тривалим осіданням у виробничих запасах, незавершеному виробництві, готовій продукції.

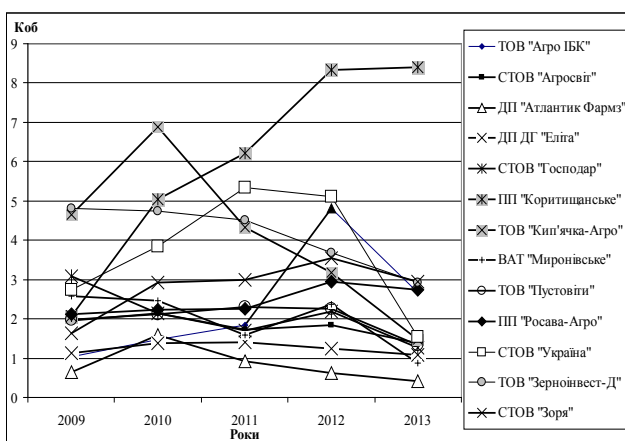

Рис. 1. Аналіз динаміки коефіцієнта оборотності оборотних коштів підприємств Миронівського району Київської області протягом 2009–2013 рр.

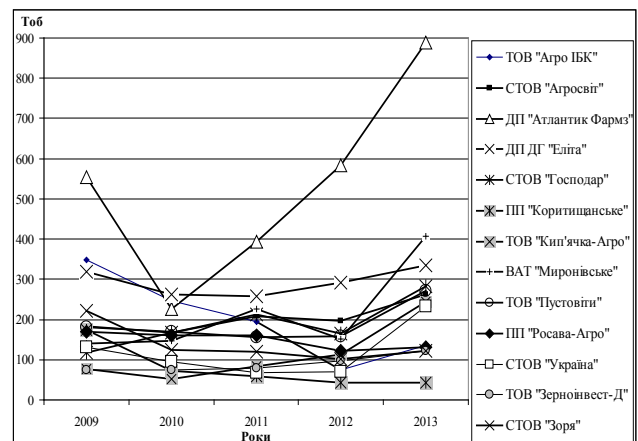

Рис. 2. Динаміка терміну оборотності оборотних коштів підприємств Миронівського району Київської області протягом 2009–2013 рр.

В умовах обмеженості ресурсів підприємцю постійно доводиться обирати оптимальні співвідношення між набором економічних ресурсів та обсягами виробництва.

Виявлені тенденції зумовлюють необхідність пошуку та використання таких підходів до управління цими активами, які б відповідали ринковим умовам господарювання, враховували особливості функціонування вітчизняних сільськогосподарських підприємств, використовуючи іноземний досвід, які б могли забезпечити ефективність системи фінансового забезпечення та управління в цілому.

Для оцінки ефективності використання оборотних коштів нами обрано законодавчо закріплений алгоритм розрахунку фінансових показників (коефіцієнтів) відповідно до «Положення про порядок здійснення аналізу фінансового стану підприємств, що підлягають приватизації» [3]. Аналіз ділової активності підприємства дає змогу комплексно проаналізувати ефективність основної діяльності підприємства, що характеризується швидкістю обертання фінансових ресурсів підприємства.

Результати аналізу наведені у таблиці 2.

Розрахований коефіцієнт оборотності активів підприємств Миронівського району Київської області за період 2009–2013 рр. свідчить про відсутність стійкої тенденції щодо його динаміки протягом 2009–2012 рр. Крім того, маємо загальну тенденцію до зниження розрахованого коефіцієнта у 2013 р. у порівнянні з 2012 р. по всіх аналізованих підприємствах.

Коефіцієнт оборотності активів підприємства визначається як показник ефективності їх використання і є індикатором якості управління, здатності генерувати прибуток для формування необхідної суми власного оборотного капіталу, що є основою раціонального фінансування оборотних активів підприємств. Тому підприємствам необхідно звернути особливу увагу на негативні тенденції зниження даного коефіцієнта.

Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості, як і попередній, має нормативне значення до збільшення. Жодне з аналізованих тринадцяти підприємств не має сталої тенденції до підвищення розрахованого коефіцієнта протягом досліджуваного періоду. Крім того, у 2013 р. відбулося зниження даного показника в порівнянні з 2012 р. майже по всіх підприємствах (крім ПП «Росава-Агро» і СТОВ «Зоря»). Найпомітніше зменшення спостерігається в ТОВ «Зерноінвест-Д» (у 37 разів), ТОВ «Агро ІБК» (у 3,75 рази) і ВАТ «Миронівське» (у 4,4 рази), що відбулося за рахунок зниження чистого доходу від реалізації продукції в даних підприємствах, а також збільшення кредиторської заборгованості за товари, роботи, послуги та поточних зобов'язань за розрахунками з бюджетом і з оплати праці. Дані тенденції характерні для всіх інших підприємств і свідчать про погіршення платіжної дисципліни досліджуваних підприємств у відносинах з постачальниками, бюджетом, персоналом підприємства, іншими кредиторами і фактично-несвоєчасне погашення підприємством своєї заборгованості перед кредиторами.

Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості також повинен збільшуватись відповідно алгоритму оцінки ділової активності. Серед досліджуваних підприємств Миронівського району лише в ПП «Коритищанське» та ПП «Росава-Агро» спостерігається підвищення даного коефіцієнта протягом аналізованого періоду. Всі інші підприємства демонструють зниження або не стабільне коливання з 2009 по

2013 рр. Оборотність дебіторської заборгованості оцінюють спільно з оборотністю кредиторської заборгованості. Несприятливою для підприємств є ситуація, коли коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості значно більше коефіцієнта оборотності дебіторської заборгованості, що і спостерігається по всіх аналізованих сільськогосподарських підприємствах у 2013 р. Лише в ПП «Коритищанське» виявлено значну різницю між коефіцієнтами оборотності кредиторської і дебіторської заборгованості (432 пункти) у 2013 р., що відбулося за рахунок значного збільшення поточної дебіторської заборгованості в даному господарстві.

Для позитивної оцінки ділової активності підприємств такі показники, як *строк погашення дебіторської та кредиторської заборгованості* мають зменшуватися. В досліджуваних підприємствах не спостерігається значних позитивних тенденцій і в даних показниках. Зауважимо, що строк погашення дебіторської заборгованості лише в ПП «Коритищанське» і в ПП «Росава-Агро» протягом 2009–2013 рр. щорічно зменшувався. Серед аналізованих підприємств найбільший строк погашення дебіторської заборгованості у 2013 звітному році має ДП «Атлантик Фармз» (457 днів), а найменше – ПП «Коритищанське» (0,82 дня). Стосовно ж строку погашення кредиторської заборгованості, то найбільше значення у 2013 р. мало також ДП «Атлантик Фармз» (192 дні), а найменше – ТОВ «Агро ІБК» (5 днів).

Підприємствам необхідно стежити за своєю дебіторською заборгованістю, намагатися укладати договори з покупцями продукції на умовах передоплати або оплати за фактом постачання. Конкуренція диктує свої умови: товари відвантажуються, оборотні фонди зменшуються, звичайно збільшується дебіторська заборгованість. Для зменшення рівня дебіторської заборгованості можна запропонувати підприємствам використовувати факторинг, а також зменшити кількість продажів продукції з відстроченням платежу. Оскільки в такій маркетинговій політиці підприємство фактично надає товарні позики споживачам своєї продукції, кредитуючи їх, підприємство фактично ділиться з ними частиною свого прибутку.

Збільшення коефіцієнту оборотності матеріальних запасів також сприяє покращенню ділової активності та фінансового стану підприємства. Постійну динаміку до збільшення даний коефіцієнт показує в ПП «Коритищанське» та СТОВ «Зоря» протягом 2009–2013 рр. Найбільше значення у 2013 р. він має в тому ж ПП «Коритищанське» (1,7), а також у ТОВ «Зерноінвест-Д» (1,56), ПП «Росава-Агро» (1,18) і ТОВ «Пустовіти» (1,15). Усі інші підприємства мають значення аналізованого коефіцієнта менше одиниці. Зниження цього показника характеризує відносне зростання товарно-матеріальних запасів у підприємствах, що негативно впливає на їх фінансовий стан.

Щоб забезпечити безперервний виробничий процес і реалізацію продукції, виробничі запаси мають бути оптимальними. Оптимізація загального розміру і структури запасів товарно-матеріальних цінностей із позиції найбільш ефективного здійснення операційного циклу розглядається політикою управління запасами.

Коефіцієнт оборотності основних засобів або фондівідача показує ефективність використання основних засобів підприємства, яка повинна збільшуватися. У досліджуваних підприємствах спостерігається зниження даного коефіцієнта протягом аналізованого періоду (особливо у 2013 р.) по всіх підприємствах, крім ТОВ «Пустовіти», що демон-

Таблиця 2

Аналіз показників ділової активності досліджуваних підприємств

Підприємства	Роки					Тенденції
	2009	2010	2011	2012	2013	
Коефіцієнт оборотності активів (нормативне значення – збільшення)						
ТОВ «Агро ІБК»	0,47	0,71	1,00	2,17	1,20	+++ -
СТОВ «Агросвіт»	0,86	0,88	0,76	0,81	0,70	+ - + -
ДП «Атлантик Фармз»	0,32	0,93	0,65	0,41	0,29	+ - - -
ДП ДГ «Еліта» МП ім. В.М. Ремесла НААН	0,50	0,59	0,58	0,15	0,10	+ - - -
СТОВ «Господар»	0,62	0,55	0,52	0,81	0,62	- - + -
ПП «Коритищанське»	1,60	3,59	3,82	4,00	2,99	+++ -
ТОВ «Кип'ячка-Агро»	3,58	5,37	3,41	2,51	1,46	+ - - -
ВАТ «Миронівське»	0,95	1,14	0,83	1,43	0,62	+ - + -
ТОВ «Пустовіти»	0,62	0,61	0,67	1,21	0,87	- + + -
ПП «Росава-Агро»	1,37	1,51	1,60	1,85	1,29	+ + + -
СТОВ «Україна»	0,42	0,43	0,64	0,67	0,43	+ + + -
ТОВ «Зерноінвест-Д»	2,01	2,19	2,57	2,24	1,23	+ + - -
СТОВ «Зоря»	0,63	1,00	0,98	1,16	0,96	+ - + -
Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості (нормативне значення – збільшення)						
ТОВ «Агро ІБК»	23,21	45,33	77,23	271,56	72,44	+++ -
СТОВ «Агросвіт»	20,72	27,15	19,19	21,65	19,48	+ - + -
ДП «Атлантик Фармз»	0,72	2,10	1,98	1,98	1,90	+ - + -
ДП ДГ «Еліта» МП ім. В.М. Ремесла НААН	36,75	98,67	113,12	46,93	34,48	+ + - -
СТОВ «Господар»	29,79	30,67	34,56	78,57	42,58	+++ -
ПП «Коритищанське»	2,71	6,35	9,10	18,09	13,15	+++ -
ТОВ «Кип'ячка-Агро»	6,01	17,14	19,75	27,40	17,63	+++ -
ВАТ «Миронівське»	6,36	15,18	46,37	13,81	3,15	+ + - -
ТОВ «Пустовіти»	26,54	26,62	7,02	7,78	5,19	+ - + -
ПП «Росава-Агро»	5,14	8,27	6,85	12,31	13,62	+ - + +
СТОВ «Україна»	2,34	2,26	6,02	25,79	9,20	- + + -
ТОВ «Зерноінвест-Д»	5,35	10,27	28,30	770,53	20,74	+++ -
СТОВ «Зоря»	5,96	12,59	10,51	13,78	17,12	+ - + +
Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості (нормативне значення – збільшення)						
ТОВ «Агро ІБК»	17,41	17,24	23,07	49,68	67,14	- + + +
СТОВ «Агросвіт»	3,51	3,20	2,68	3,52	3,31	- - + -
ДП «Атлантик Фармз»	3,49	2,10	0,86	0,77	0,80	- - - +
ДП ДГ «Еліта» МП ім. В.М. Ремесла НААН	3,94	6,88	7,30	6,89	8,04	+ + - +
СТОВ «Господар»	21,87	13,47	12,23	13,85	6,45	- - + -
ПП «Коритищанське»	11,90	31,47	91,69	370,30	445,20	++++
ТОВ «Кип'ячка-Агро»	22,62	97,80	17,85	3,50	1,91	+ - - -
ВАТ «Миронівське»	3,18	2,19	1,51	1,47	0,92	- - - -
ТОВ «Пустовіти»	7,26	7,14	31,56	1,50	0,95	- + - -
ПП «Росава-Агро»	1,31	1,54	2,17	7,26	13,98	+ + + +
СТОВ «Україна»	31,21	27,97	28,14	27,85	4,54	- + - -
ТОВ «Зерноінвест-Д»	5,20	5,30	5,67	5,94	4,91	+ + + -
СТОВ «Зоря»	17,63	33,68	18,35	19,13	9,45	+ - + -
Строк погашення дебіторської заборгованості (днів) (нормативне значення – зменшення)						
ТОВ «Агро ІБК»	20,97	21,17	15,82	7,35	5,44	+ - - -
СТОВ «Агросвіт»	103,97	114,24	136,11	103,58	110,41	+ + - +
ДП «Атлантик Фармз»	104,64	174,20	425,98	473,91	457,31	+++ -
ДП ДГ «Еліта» МП ім. В.М. Ремесла НААН	92,71	53,09	49,99	52,98	45,42	- - + -
СТОВ «Господар»	16,69	27,10	29,84	26,35	56,58	+ + - +
ПП «Коритищанське»	30,67	11,60	3,98	0,99	0,82	- - - -
ТОВ «Кип'ячка-Агро»	16,14	3,73	20,45	104,15	190,90	- + + +
ВАТ «Миронівське»	114,69	166,31	241,51	248,42	398,44	++++
ТОВ «Пустовіти»	50,28	51,14	11,56	244,14	385,43	+ - + +
ПП «Росава-Агро»	279,00	237,31	168,09	50,27	26,11	- - - -
СТОВ «Україна»	11,70	13,05	12,97	13,10	80,36	+ - + +
ТОВ «Зерноінвест-Д»	70,24	68,85	64,38	61,48	74,34	- - - +
СТОВ «Зоря»	20,70	10,84	19,89	19,08	38,64	- + - +

Строк погашення кредиторської заборгованості (днів) (нормативне значення – зменшення)						
ТОВ «Агро ІБК»	15,72	8,05	4,73	1,34	5,04	---+
СТОВ «Агросвіт»	17,62	13,44	19,02	16,86	18,74	-+-+
ДП «Атлантик Фармз»	508,65	174,08	184,68	184,57	192,41	-+-+
ДП ДГ «Еліта» МП ім. В.М. Ремесла НААН	9,93	3,70	3,23	7,78	10,59	--++
СТОВ «Господар»	12,25	11,90	10,56	4,65	8,57	---+
ПП «Коритищанське»	134,90	57,48	40,13	20,17	27,76	---+
ТОВ «Кип'ячка-Агро»	60,74	21,29	18,48	13,32	20,70	---+
ВАТ «Миронівське»	57,40	24,05	7,87	26,43	115,88	--++
ТОВ «Пустовіти»	13,75	13,71	51,96	46,90	70,30	-+-+
ПП «Росава-Агро»	71,04	44,14	53,25	29,65	26,79	-+--
СТОВ «Україна»	155,96	161,53	60,63	14,15	39,67	+--+
ТОВ «Зерноінвест-Д»	68,28	35,54	12,90	0,47	17,60	---+
СТОВ «Зоря»	61,25	29,00	34,73	26,50	21,32	-+--
Коефіцієнт оборотності матеріальних запасів (нормативне значення – збільшення)						
ТОВ «Агро ІБК»	0,34	0,44	0,44	1,08	0,65	+++
СТОВ «Агросвіт»	0,50	0,50	0,38	0,37	0,37	+---
ДП «Атлантик Фармз»	0,17	0,64	0,30	0,27	0,30	+---
ДП ДГ «Еліта» МП ім. В.М. Ремесла НААН	0,18	0,24	0,21	0,19	0,22	+---
СТОВ «Господар»	0,44	0,32	0,23	0,27	0,29	--++
ПП «Коритищанське»	0,47	1,14	1,45	1,54	1,70	++++
ТОВ «Кип'ячка-Агро»	0,98	1,22	0,79	0,60	0,56	+---
ВАТ «Миронівське»	0,70	0,90	0,53	1,40	0,93	+--+
ТОВ «Пустовіти»	0,46	0,48	0,47	0,72	1,15	+--+
ПП «Росава-Агро»	3,24	2,97	1,27	1,17	1,18	---+
СТОВ «Україна»	0,63	0,72	1,12	1,12	0,46	+--+
ТОВ «Зерноінвест-Д»	1,58	1,77	1,48	1,63	1,56	+--+
СТОВ «Зоря»	0,31	0,52	0,57	0,60	0,63	++++
Коефіцієнт оборотності основних засобів (фондовіддача) (нормативне значення – збільшення)						
ТОВ «Агро ІБК»	0,18	0,28	0,39	0,63	0,32	+++
СТОВ «Агросвіт»	0,38	0,37	0,35	0,37	0,30	--++
ДП «Атлантик Фармз»	0,12	0,41	0,38	0,25	0,16	+---
ДП ДГ «Еліта» МП ім. В.М. Ремесла НААН	0,14	0,16	0,16	0,15	0,17	+---
СТОВ «Господар»	0,18	0,17	0,17	0,28	0,23	--++
ПП «Коритищанське»	4,82	5,39	3,20	2,06	1,34	+---
ТОВ «Кип'ячка-Агро»	22,37	108,43	59,36	50,76	28,48	+---
ВАТ «Миронівське»	0,14	0,20	0,17	0,40	0,22	+--+
ТОВ «Пустовіти»	0,09	0,10	0,11	0,37	0,41	++++
ПП «Росава-Агро»	1,06	1,07	1,37	1,24	0,59	+--+
СТОВ «Україна»	0,18	0,17	0,24	0,21	0,15	+---
ТОВ «Зерноінвест-Д»	0,79	0,84	1,16	1,27	0,48	+++
СТОВ «Зоря»	0,15	0,22	0,23	0,29	0,25	+++
Коефіцієнт оборотності власного капіталу (нормативне значення – збільшення)						
ТОВ «Агро ІБК»	0,31	0,52	0,63	1,14	0,64	+++
СТОВ «Агросвіт»	0,28	0,28	0,23	0,23	0,20	--++
ДП «Атлантик Фармз»	0,18	0,53	0,28	0,17	0,16	+---
ДП ДГ «Еліта» МП ім. В.М. Ремесла НААН	0,13	0,15	0,14	0,04	0,03	+---
СТОВ «Господар»	0,16	0,14	0,13	0,21	0,16	--++
ПП «Коритищанське»	3,02	2,49	1,89	1,40	0,98	----
ТОВ «Кип'ячка-Агро»	2,21	1,95	1,03	0,69	0,42	----
ВАТ «Миронівське»	0,30	0,31	0,21	0,45	0,19	+--+
ТОВ «Пустовіти»	0,16	0,16	0,18	0,36	0,26	+--+
ПП «Росава-Агро»	0,64	0,51	0,52	0,55	0,36	+--+
СТОВ «Україна»	0,17	0,17	0,22	0,18	0,13	+--+
ТОВ «Зерноінвест-Д»	0,80	0,70	0,71	0,56	0,38	+---
СТОВ «Зоря»	0,19	0,28	0,29	0,34	0,27	+++

Джерело: розраховано за даними річної фінансової звітності підприємств

струє постійне зростання даного показника. Найбільше зниження розрахованого коефіцієнта у 2013 р. у порівнянні з 2009 р. спостерігається у ПП «Коритищанське» (на 3,48), а збільшення – у ТОВ «Кип'ячка-Агро» (на 6,12). Показник фондівдачі є одним з найбільш важливих і його зменшення в підприємствах привертає особливу увагу і потребує негайних стабілізаційних заходів та управлінських рішень.

Коефіцієнт оборотності власного капіталу рівний відношенню обсягу реалізації до середньорічної вартості власного капіталу. Нормативною тенденцією є також висхідна динаміка показника. У всіх без винятку аналізованих підприємствах даний коефіцієнт у 2013 р. у порівнянні з 2012 р. знизився. Крім того, у ПП «Коритищанське» та ТОВ «Кип'ячка-Агро» коефіцієнт мав тенденцію до постійного зниження протягом всього аналізованого періоду з 2009–2013 рр.

Отже, загалом можна констатувати зниження оборотності елементів активів протягом аналізованого періоду (особливо у 2013 р.), що свідчить про зниження фінансової ефективності роботи досліджуваних підприємств Миронівського району. Існує необхідність оптимізації політики управління оборотними коштами, що має забезпечити пошук компромісу між ризиком втрати ліквідності й ефективністю роботи підприємства (рентабельністю).

Наступним етапом оцінки ефективності використання оборотних коштів проведемо аналіз системи формування та управління оборотними активами аграрних підприємств на основі багатомірної кластерної класифікації господарств (кластерний аналіз). Вихідними даними будуть розраховані попередньо коефіцієнти ділової активності, що характеризують рівень забезпеченості оборотними коштами, їх структуру, співвідношення джерел фінансування, а також ефективність використання.

Кластерний аналіз – це багатомірна статистична процедура (кластеризація), яка класифікує об'єкти або спостереження в однорідні групи. Набір усіх досліджуваних об'єктів розподіляється по підкласах, які називають кластерами (англ. cluster – скупчення, таксони, класи). Крім терміна «кластеризація» у літературі використовують такі поняття, як «сегментаційний аналіз», «сегментація», «таксономія», «автоматична класифікація», «неконтрольована класифікація», що мають одне значення, тобто є синонімами. Основна мета кластеризації – розділити множини початкових даних на такі підмножини, групи, щоб об'єкти всередині кожної групи були подібними до себе, а об'єкти з різних груп – неподібними [2, с. 72].

Для аналізу було відібрано розрахованих попередньо 8 показників ділової активності, які визначені на основі фінансової звітності 13 досліджуваних сільськогосподарських підприємств України за період 2009–2013 рр. (табл. 2).

Використовуючи програмне забезпечення IBM SPSS 20, початкову вибірку із 13-ти підприємств за 8-ма ознаками-факторами із використанням методу k-means (з обранням відповідних центроїдів кластерів) було розбито на три кластери сільськогосподарських підприємств за рівнем ефективності використання оборотних активів (табл. 3).

Проведена кластеризація сільськогосподарських підприємств Миронівського району за рівнем ефективності використання оборотних активів дає можливість зробити низку висновків. Результати розрахунків таблиці 3 свідчать, що більшість досліджуваних підприємств перебувають в одному і тому ж кластері протягом усього аналізованого періоду. Так, у 2009 р. 11 з 13 досліджуваних підприємств відносились до 2-го кластеру, і лише 2 із них – до 1-го. У 2013 р. ситуація практично не змінилася, оскільки 10 під-

Таблиця 3

Кластеризація досліджуваних сільськогосподарських підприємств за рівнем ефективності використання оборотних активів

Підприємства	Кластери				
	2009 рік	2010 рік	2011 рік	2012 рік	2013 рік
ТОВ «Агро ІБК»	2	2	2	2	2
СТОВ «Агросвіт»	2	2	2	2	2
ДП «Атлантик Фармз»	1	1	1	1	1
ДП ДГ «Еліта» МПП ім. В.М. Ремесла НААН	2	2	2	2	2
СТОВ «Господар»	2	2	2	2	2
ПП «Коритищанське»	2	2	2	2	2
ТОВ «Кип'ячка-Агро»	2	2	2	2	2
ВАТ «Миронівське»	2	2	1	1	1
ТОВ «Пустовіти»	2	2	2	1	1
ПП «Росава-Агро»	1	1	2	2	2
СТОВ «Україна»	2	2	2	2	2
ТОВ «Зерноінвест-Д»	2	2	2	3	2
СТОВ «Зоря»	2	2	2	2	2

Таблиця 4

Кінцеві центри кластерів досліджуваних сільськогосподарських підприємств за рівнем ефективності використання оборотних активів

Показники	Кластер		
Коефіцієнт оборотності активів	0,87	1,36	2,24
Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості	8,20	30,12	770,53
Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості	1,43	32,69	5,94
Строк погашення дебіторської заборгованості (днів)	0,42	5,79	1,27
Строк погашення кредиторської заборгованості (днів)	135,58	31,31	0,47
Коефіцієнт оборотності власного капіталу	0,33	0,56	0,56

приємств перебувало у тому ж 2-му кластері і вже 3 – у 1-му.

Кінцеві центри кластерів наведено у таблиці 4.

Слабка динаміка переходу від одного кластера до іншого (лише 4 підприємства з 13) свідчить про відсутність розвитку в напрямі підвищення ефективності використання оборотних активів аналізованих господарств.

Розрахунок центрів кожного кластера дозволяє констатувати, що на сучасному етапі досліджуваними аграрними підприємствами не сформована ефективна система управління оборотним капіталом, нинішній її стан варто визначити незадовільним.

Отже, для поліпшення стану оборотних активів досліджуваних підприємств потрібно розробляти сучасні механізми управління грошовими коштами, поточними фінансовими інвестиціями, дебіторською заборгованістю, запасами. Важливо застосовувати інноваційні підходи до управління оборотними активами, дебіторською заборгованістю, поточними зобов'язаннями, впроваджувати узгоджених сучасних методик управління грошовими коштами та поточними фінансовими інвестиціями та водночас використовувати такі методи логістичного управління запасами, які б відповідали специфіці функціонування українських підприємств.

Висновки. Аналіз свідчить, що в досліджуваних підприємствах Миронівського району Київської області спостерігається зниженню коефіцієнта оборотності оборотних засобів протягом аналізованого періоду 2009–2013 рр., завдяки чому за даний період (особливо у 2012–2013 рр.) спостерігається поступове підвищення тривалості обороту оборотних засобів, що означає негативну тенденцію у використанні оборотних засобів і забезпеченні фінансової стійкості підприємства. Загалом, можна констатувати зниження оборотності елементів активів протягом ана-

лізованого періоду вплинуло на зниження фінансової ефективності роботи досліджуваних господарств. Тому існує необхідність оптимізації політики управління оборотними коштами, що має забезпечити пошук компромісу між ризиком утрати ліквідності й ефективністю роботи підприємства (рентабельністю).

Проведена багатомірна класифікація господарств вибірки за показниками, що характеризує рівень використання оборотних коштів та їх поширення на генеральну сукупність сільськогосподарських підприємств Миронівського району, показала, що потрібне істотне підвищення рівня ефективності формування і використання оборотних коштів, що у нинішніх умовах можна визнати незадовільним.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Галич О.А. Особливості формування та ефективного використання оборотних засобів у сільськогосподарських підприємствах / О.А. Галич, Н.С. Скубій // Наукові праці Полтавської державної аграрної академії: Серія: Економічні науки. – Вип. 2. – Т. 2. – 2011. – С. 39-43.
2. Єфімова Л.М. Оптимізація формування оборотних коштів аграрних підприємств в умовах кредитної рестрикції / Л.М. Єфімова // Наукові праці Полтавської державної аграрної академії: Серія: ЕКОНОМІЧНІ НАУКИ. – 2011. – Вип. 3. – Т. 2. – С. 69-73.
3. Про затвердження Положення про порядок здійснення аналізу фінансового стану підприємств, що підлягають приватизації // Наказ Міністерства фінансів України № 49/121 від 26.01.2001 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0121-01/print1382535217673700>.
4. Стоянова Е.С. Управление оборотным капиталом / Е.С. Стоянова, Е.В. Быкова, И.А. Бланк. – М.: Изд-во «Перспектива», 1998. – 128 с.
5. Экономика предприятия и отраслей АПК / [П.В. Лещиловский, В.Е. Русаков, Е.И. Кивейша и др.]; [под. ред. П.В. Лещиловского, В.С. Тонковича, А.В. Мозоля]. – Минск: БЕЭУ, 2007. – 574 с.

УДК 338.758.4(477)

Підгребельна М.І.

здобувач

Львівського національного аграрного університету

НЕЕКОНОМІЧНІ НАСЛІДКИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ВЕЛИКОТОВАРНОГО СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ВИРОБНИЦТВА

У статті розглядаються основні проблеми, пов'язані з функціонуванням великотоварного сільськогосподарського виробництва. Особлива увага приділена з'ясуванню переваг і недоліків концентрації капіталу і землі для селян та сільських територій. Обґрунтовується потреба врахування засад зрівноваженого розвитку у вдосконаленні структури аграрного виробництва.

Ключові слова: великотоварне сільськогосподарське виробництво, переваги, недоліки, селяни, сільські території, зрівноважений розвиток.

Підгребельна М.І. НЕЭКОНОМИЧЕСКИЕ ПОСЛЕДСТВИЯ ФУНКЦИОНИРОВАНИЯ КРУПНОТОВАРНОГО СЕЛЬСКОХОЗЯЙСТВЕННОГО ПРОИЗВОДСТВА

В статье рассматриваются основные проблемы, связанные с функционированием крупнотоварного сельскохозяйственного производства. Особое внимание уделено выяснению преимуществ и недостатков концентрации капитала и земли для крестьян и сельских территорий. Обосновывается необходимость учета принципов уравновешенного развития в совершенствовании структуры аграрного производства.

Ключевые слова: крупнотоварное сельскохозяйственное производство, преимущества, недостатки, крестьяне, сельские территории, уравновешенное развитие

Pidhrebelsna M.I. UNECONOMICAL EFFECTS FUNCTIONING LARGE-COMMODITY AGRICULTURAL PRODUCTION

The paper examines the main problems related to the functioning large-commodity agricultural production. Particular attention is dedicated to the advantages and disadvantages of concentration of capital and land for villagers and rural areas. Substantiates the need for consideration of the principles of balanced development to improve the structure of agricultural production.

Keywords: large-commodity agricultural production, advantages, disadvantages, villagers, rural areas, balanced development.